

א בקרוב מלא י
שמה יתן אלא מ
ואלא יתן מ
ולקלא מלא י
תומא ורומא מן קרמ
מקלא אל מלא י
אמר יתן יתן
ואלא יתן יתן

מכילת תר-גום ידברתו

פרשת קודר

חידושים ופנינים
בפרשת שמות וזמקרא
מתרגום יפתח מן עזריאל

הרב מאיר שפירד

פניני תרגום יונתן
הרב מאיר שפריר זצ"ל

מחבר הספר
"משמעות האותיות"

כל הזכויות שמורות
בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות:

05832-628-54
0686762@gmail.com

לקבלת הגיליון במייל:
0686762@gmail.com

נשמח לקבל הארות והערות

קטת
עימוד ועיצוב

☎ 050-412-452-4
✉ Kesetgraf@gmail.com

נידוני הפרשה בתרגום יונתן

- ו. יקח קורח • מהו הדבר אשר לקח קורח?..... ד.
- ז. וישעע עשה ויפול על פניו • מה היא השמועה ששמע משה?..... ו.
- ח. וישלח עשה לקרוא לדתן ולאבירים • קריאה לשלום או למלחמה?..... ח.
- ט. אף אל ארץ זבת חלב ודבש... העיני האנשים ההם תנקר • צרור גידופים? או שיש שייכות בין תחילת דבריהם לסופם?..... ט.
- י. ויקהל עליהם קרח את כל העדה • המטרה הסופית של קרח - להעביר את משה ואהרן מן העולם!..... י.
- יא. וילך אל דתן ואבירים • מדוע הלך משה אליהם?..... יא.
- יב. האנשים הרשעים האלה • דתן ואבירים מחויבים היו מיתה עוד מילדותם!..... יב.
- יג. גילוי סוד הריגת המצרי..... יג.
- יד. הרגיוזו על ים סוף..... יד.
- טו. חיללו שבת באלוש..... יד.
- טז. וכל ישראל... נסו לקולם • לקולם של מי - מה היה הקול הזה?..... טז.
- יז. בהקהל העדה על עשה ועל אהרן • היה שלב שבני ישראל בקשו להרוג את משה ואהרן?..... יז.
- יח. כי יצא הקצף עלפני ה' • תאור של מצב? או שם של מחבל?..... יח.
- יט. אבדנו כולנו אבדנו • ביאור לשון האבידה שהשתמשו בו בני"על עדת קרח?..... יט.
- כ. ברית עלח • מה היא ברית המלח?..... כ.

תוכן עניינים דיגטלי

מעבר לעמוד המבוקש
באמצעות לחיצה על השורה המקשרת

פרשת קרח

ויקח קורח • מהו הדבר אשר לקח קורח?

(במדבר טז, א) וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קֵהַת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן:

מה פירוש לשון הלקיחה שנאמרה בפסוק?

אונקלוס מתרגם 'ואתפליג קורח' - ונחלק קורח' כלומר ש'ויקח' אינו מלשון נטילה אלא מלשון חלוקה, על שם המחלוקת שעשה עם משה רבנו.

וכבר האוה"ח העיר על דבריו שאין זה פירוש לשון 'לקיחה' שמשמעותה לקיחת איזה דבר. אכן ברש"י יישב את דברי האונקלוס שלדבריו לשון הלקיחה מתפרש על שלקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה, לעורר על הכהונה, וזהו 'אתפליג'.

במפרשים נאמרו פירושים נוספים, י"א ש'ויקח' מורה על לקיחת דתן ואבירים ואון בן פלת למחנהו. ובדעת זקנים הביא את דברי הגמ' (סנהדרין קט:): שלקח מקח רע לעצמו. (עסק המחלוקת שתוצאותיו ידועות)

ת"י בולט בפירושו ומכניס בלשון 'ויקח' את האגדה הידועה:

וַיִּסֵּב גּוֹלְיִיתִיהָ דְכוּלָּא תִּיבְלָא קִרַּח בְּר יִצְחָר בְּר קֵהַת בְּר לֵוִי וְדָתָן
וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בְּר פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן:

[ויקח בגד שכולה תכלת קרח בן יצחר בן קהת בן לוי ודתן ואבירים בני אליאב
ואון בן פלת בני ראובן]

הרי שלדבריו לשון הלקיחה נסוב על לקיחת הטלית שכולה תכלת. אגדה זו המוזכרת במדרש (הובאה ברש"י) מתוארת כאחד ממעלליו של קרח, אך לדברי ת"י סיפור הטלית הוא הדבר הראשון שאירע עם קרח ועמו פותחת הפרשה.

יתכן שפירש כן משום שהבין שיש קשר בין סוף הפרשה הקודמת העוסקת במצות ציצית, לתחילת פרשה זו, ולכך פירש שהאירוע הראשון היה עם הטלית שכולה תכלת¹. ת"י ממשיך בדרך זו גם בפסוק הבא וכך מתרגם את 'ויקומו לפני משה':

וְקָמוּ בְּחוּצָא וְאוּרוּ הַיְלִכְתָּא בְּאַנְפוּי דְּמֹשֶׁה עַל עֵיסַק תִּיכְלָא מֹשֶׁה
אָמַר אֲנָא שְׁמַעִית מִן פּוּם קוּדְשָׁא יְהֵא שְׁמִיָּה מְבָרַךְ דְּצִיצִית יְהוֹן מִן
חִינּוּר וְחוּטָא חַד דְּתִיכְלָא יְהִי בֵּיה קֶרַח וְחִבְרֹי עֲבָדוּ גּוּלְיִין וְצִיצִיתֵיהוֹן
כּוּלְהוֹן דְּתִיכְלָא מַה דְּלָא פְקִיד יֵי וּמְסַעְדִין לְהוֹן גּוּבְרִיא מְבַנֵי יִשְׂרָאֵל
מְאֵתָן וְחִמְשִׁין אֲמַרְבְּלֵי בְּנֵי־שֵׁתָא מְעַרְעֵי וְזִמְן לְמִיטַל וּלְמִישְׁרֵי מְפַרְשִׁין
בְּשִׁמְהוֹן:

[ויקומו בחוצפה והורו הלכה בפני משה על ענין התכלת, משה אמר אני שמעתי מפי הקדש יהי שמו מברך שציצית יהיו מלבן וחוט אחד של תכלת יהיה בו, קרח וחביריו עשו בגדים וציציות כולם של תכלת מה שלא ציוה ה'. ועזרו להם אנשים מבני ישראל מאתים וחמישים ממוני העדה קרואי מועד לנסוע ולחנות, מפורשים בשמותם]

השתלשלות אירוע זה מובאת במדרש תנחומא (כאן) בתוספת פרטים:

”עמד קרח ועשה להם משתה, ונתעטפו כלן בטליתות תכלת ובאו בגי אהרן לטל מתגנתיהו חזה ושוק הימין. עמדו כנגדו ואמרו להם, מי צוה אתכם לטל כה, לא משה. לא נתן לכם כלום, שלא דבר עמו המקום מזה. באו והודיעו למשה. הלך משה לפיסן. מיד עמדו כנגדו“.

נקודה מעניינת המתוארת בת"י היא שעדת קרח הורו הלכה בפני משה. בשונה ממה שמתמע

1. כך משתמע גם מדברי הגמ' בסנהדרין קי. הנ"ל שאשת קרח קנטרה על דברי משה רבנו ולאחר ששמעה שציוה על הציצית יעצה לו לקחת הטלית שכולה תכלת וכי'.

מהמדרש שיה רק דין ודברים וליצנות סביב נושא זה. ובגמ' סנהדרין (ק.) נאמר שקרח היה 'חולק על רבו', אך בת"י מבואר שעדת קרח אף הנהיגה בפועל את מה שלא ציווה ה' ונגד דעת משה רבנו. כלומר שהטלית שכולה תכלת שלבש קרח היתה ללא חוטי לבן.

ויש כאן חידוש במושג 'מורה הלכה בפני רבו', שלכאורה המורה הלכה אין חטאו בכך שמורה הוראה שאינה נכונה, אלא עצם ההוראה שהיא בפני רבו או במקומו היא החטא.² ואילו כאן מדובר על הוראה שהיא טעות מוחלטת ובת"י הגדיר זאת כמורה הלכה בפני רבו למרות שכאן חלקו על הרב והורו לא כדבריו.

וישמע משה ויפול על פניו • מה היא השמועה ששמע

משה?

(במדבר טז, ד) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פְּנָיו:

מה הפירוש 'וישמע משה' הלא נאמר 'ויאמרו עליהם' ומנין יעלה על הדעת שלא ישמע? (לשון האו"ח) עוד יש לידע מדוע נפל על פניו?

במפרשים פירשו שאין כוונת הכתוב לשמועה מסוימת שלא התפרשה בפסוק. אלא הכתוב בא לומר שמשה שמע את דבריהם ומכח זה נפל על פניו.

והנה בטעם נפילת משה על פניו נאמרו בזה כמה שיטות, ברש"י נראה שהנפילה היתה ביטוי

2. וכן מבואר בגמ' עירובין סב: העוסקת בענין זה. וכך היה עם נדב ואביהו שלאחד השיטות הורו הלכה בפני משה רבם, על אף שהק"ו שעשו היה נכון וההוראה היתה נכונה (ראה לעיל פרשת שמיני). וכן אצל דוד סכרה שיתין ולמרות שידע שמוותר לכתוב את השם ולהשליכו לתהום שאל והמתין להוראתו של רבו - אחיתופל שהיה שם (רש"י סוכה נג. ד"ה מי). וכן אצל שמואל הנביא שהורה ששחיטה כשרה בזר בפני עלי הכהן (ברכות לא:). מעניין הדבר שהרמ"ע מפאנו, בסדר הגלגולים שלו, מביא בשם האר"י הקדוש, על מה שאמר בלעם הרשע 'וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אוֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמוֹ אֶל' (במדבר כד כג). אמר בלעם - לי, אין תקנה אבל לקרח יש. מִשְׁמוֹ אֶל - דרך שמואל הנביא הוא יגיע לתיקונו, שמואל יתקן את קרח. (ושמואל הרי היה מצאצאיו של קרח וקרח שפיקח היה ראה זאת ברוה"ק ששמואל ששקול כמשה ואהרן יצא מחלציו ובגלל זה התחיל את כל המחלוקת)

ובספר מעדני שמואל מבאר מדוע רצה עלי הכהן להרוג את שמואל כשהורה הלכה בפניו משום שידע ששמואל הוא התיקון של קרח, ובא לתקן חטא זה של הורה הלכה בפני רבו, ולכן כשראה שתיכף כשעמד לפניו הורה שמואל הלכה בפניו רצה להורגו כי ראה שחזר עם תכונתיו של קרח, ומוטב שימות קטן. אך בגלל תחנוניה של חנה שאמרה 'אל הנער הזה התפללתי' - כלומר שנער זה נולד מכח תפילות ואין בו את תכונותיו של קרח הסכים להשאירו בחיים.

לכך שהתרשלו ידיו מפני המחלוקת, משום שזה עתה בידם הסרחון הרביעי. וי"א שנפל לתפילה - שנפילה היא אחת מהלשונות של תפילה. (רשב"ם) וי"א לנבואה (אב"ע). וי"א שנפל בשביל להראות הכנעה כעבד המשתחוה לפני השררה. (אוי"ח)

אולם בת"י מבואר שמשה שמע דבר נוסף שלא נאמר לו בעת שנקהלו עליו, ומחמתו נפל:

**וְשָׁמַע מֹשֶׁה הַיָּד קִנְיִין כָּל חַד מִנְהוֹן יַת אֲנָתִיּה לְאַשְׁקִיּוֹתָהּ מֵיָא
בְּדוֹקֵיָא מְטוּל מֹשֶׁה וְנִפֵּל עַל אֲנָפוּי מִן כִּסּוּפָא:**

[וישמע משה איך מקנין כל אחד מהם את אשתו להשקותה מים הבודקים מפני משה ויפול על פניו מבושה]

הרי שסיבת נפילת משה היתה מחמת הבושה ששמע שקינאו עדת קרח לנשותיהם והשקום 'מים הבודקים' - מי סוטה, משום שחשדו במשה רבנו.

וכך נאמר בגמ': (סנהדרין קי.) "אמרו מה שמועה שמע, מלמד שחשדוהו באשת איש, שנאמר (תהלים קו, ז) 'ויקנאו למשה במחנה'.

ואולי זה הביאור גם בדברי ת"י כאן שדייק את לשון הכתוב 'וישמע משה', שהיתה כאן שמועה נוספת מלבד מה שאמרו לו כל העדה בעת שנקהלו עליו.³

ובמהרש"א שם (ח"א ד"ה וישמע) ביאר באופן אחר את המקור של הגמ' לכך שהיתה כאן 'שמועה מיוחדת' וביאר שדייקו זאת ממה שרק משה נפל על פניו, ואם כדברי המפרשים הנ"ל שהשמועה היתה דברי העדה, הלא נקהלו על משה ואהרן בשווה. ומדוע רק משה נפל על פניו?^{4 5}

בסיבת העילה לחשד במשה ראה הערה⁶.

3. עיין בחזקוני כאן שאף הוא כתב שמשה נפל מחמת שנתבייש אלא שלדבריו הבושה באה מחמת שחשדוהו שנתכוון לשום השררה על אחיו.

4. גם ה'כלי יקר' (כאן) התקשה מנ"ל לגמ' שחשד זה המוזכר בתהלים היה במעשה של קרח ועדתו, הלא אין לכך רמז בפסוק? וביאר שהבינה הגמ' שדבר זה נרמז בדברי קרח למשה: 'כי כל העדה כולם קדושים' וקדושים פירושו גדורים מעריות, ומדוע תתנשאו על קהל ה' - הלא דבר זה יגרום לכם שתהיו נכשלים באשת איש וכדברי חז"ל: (סוטה ד:) 'כל המתגאה לסוף נכשל באשת איש'. ומשה הבין מדברי קרח שחשדו בכך. וזהו שנאמר: 'וישמע משה', שהבין כך מדברי קרח ולכן נפל על פניו.

5. אמנם לפירוש רש"י בטעם נפילת משה על פניו, לא קשה.

6. במהרש"א (ב"ק טז). מבאר לפי שמשה רבנו פרש מאשתו על פי הדיבור, והיו ליצני הדור אומרים שאי אפשר לילוד אשה לפרוש מן האשה לכן חשדוהו. ובגמ' בסנהדרין הנ"ל למדו זאת מהפסוק שנאמר לאחר חטא העגל (שמות לג, ז)

וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירים • קריאה לשלום או למלחמה?

**(במדבר טז, יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרֵא לְדָתָן וְלֵאבִירִים בְּנֵי אֱלִיאָב
וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה:**

לצורך מה שלח משה לקרוא לדתן ואבירים? ומה משמעות לשון העליה שהוזכרה בתשובתם - 'לא נעלה'? 'לאיזה הר קרא להם משה לעלות'? (לשון הכלי יקר בתמיהתו)

ברש"י מבואר שמשה חיזר אחריהם בכדי להשלימם בדברי שלום. וכמש"כ: 'מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום'⁷.

וענין ה'עליה' שהוזכרה בתשובתם, ביאר רש"י שהיתה זו טעות - 'פיהם הכשילם', שהיה להם לומר 'לא נבוא' ואמרו 'לא נעלה', 'לפי שאין להם אלא ירידה'.

בת"י מבואר שהזמנה זו כלל לא היתה לצורך שלום:

**וַיִּשְׁדַּר מֹשֶׁה פּוֹלֵיץ לְזִמְנָא לְבֵי דִינָא רַבָּא לְדָתָן וְלֵאבִירִים בְּנֵי אֱלִיאָב
וַיֹּאמְרוּ לֹא נִיסוּק:**

[וישלח משה שלוחין לזמנם לבית הדין הגדול לדתן ולאבירים בני אליאב ויאמרו
לא נעלה]

מבואר בדבריו שמשה הזמין את דתן ואבירים לדין ומשפט בבית דין הגדול. ובכך מדוקדקת תשובתם שאמרו 'לא נעלה', ולשון העליה שייכת בהליכה אל המשפט. וכמו שהוכיחו הרשב"ם והחזקוני (שפירשו כת"י כאן) ממה שנאמר (דבריהם כה, ז) 'ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים'. וכן אצל דבורה הנביאה נאמר: (שופטים ד, ה) 'ויעלו אליה בני ישראל למשפט'. וכן

⁷ ומשה יקח את אהלו ונטה לו מחוץ לאהל מועד". ומבאר רש"י שמפני חשדו בו הוציא משה את אהלו מחוץ לאהל מועד. וכבר הקשו האחרונים שהלא פסוקים אלו נאמרו לאחר חטא העגל כמבואר במפרשים שם, והיה זה עוד קודם לכל הסיפור של קרח. עיי"ש. ועיין בריא"ף על העין יעקב שכותב להיפך שמשום שאהלו של משה היה מחוץ למחנה והיו הנשים יוצאות אליו מש"ה חשדו בו. וצ"ע.

⁷ ובאו"ח הוסיף שנתחכם משה לקרוא להם ביחידות כשאינם עם כל הקהל אולי ירוויח דעתם אחד לאחד. וגם באמצעות החשיבות שהוא מחשיבים לדבר אליהם מכלל הנועדים.

ברות נאמר: (רות ד, א) 'ובעז עלה השער'.

כדברי ת"י מבואר אף בגמ' (מו"ק טז.) שלמדה מפסוק זה את הדין שיש לשלוח שליח להזמין לבית הדין כפי ששלח משה לקרוא לדתן ואבירם. וצ"ב כיצד עולים דברי גמרא זו עם דברי הגמ' בסנהדרין (קי.) שהובאו ברש"י שמשה קרא להם כדי להשלימם בדברים, וצ"ע.

עצם הדבר שמשה הזמין לדין דווקא את דתן ואבירם, משום שבשונה מקרח שערער על הכהונה והיתה לו כביכול 'עילה למחלוקת', לדתן ואבירם לא היתה כל סיבה לחלוק על משה ולכן הזמינם לדין כי סבור היה שאולי יפרשו.

אף אל ארץ זבת חלב ודבש... העיני האנשים ההם תנקר • צרור גידופים? או שיש שייכות בין תחילת דבריהם לסופם?

**(במדבר טז, יד) אף לא ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן
לנו נחלת שדה וקדם העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה:**

העיני האנשים ההם תנקר - מי הם 'האנשים ההם'?

ברש"י מבואר שדיברו על עצמם 'אפילו אתה שולח אתה לנקר את עינינו - אם לא נעלה אליך, לא נעלה! ולפ"ז צ"ב מה השייכות בין תחילת המשפט שדיברו על אי קיום ההבטחה לעלות לארץ ישראל, לסופו - המדבר על ניקור עיניהם כביכול?

אכן הרבה מן המפרשים (אב"ע רשב"ם חזקוני וספורנו) ביארו שיש קשר בין חלקי דבריהם ובאו לומר: וכי סבור אתה שאין לעדה עינים לראות ולהבין את תחבולותיך? ואת המכשול שעשית בכך שהוצאתנו מארץ מצרים - שהיא ארץ טובה למות במדבר הזה? כי לא קיימת את התנאי שניכנס לארץ. לכן לא נעלה אליך למשפט, כי כבר איננו מאמינים אותך בשום הבחנה.

ת"י אף הוא מבאר את הקשר שבדבריהם אך באופן אחר:

**בָּרַם לֹא לְאַרְעָא עֲבָדָא חֵלֵב וּדְבַשׁ אַעֲלֵתָנָא וַיְהִיבָת לָנָא אַחֲסִנַת חֲקֵלִין
 וְכַרְמִין הַעֵינִיהוֹן דְּגוֹבְרִיא הָאִינוּן דְּבַאֲרֵעָא הֵהִיא תְּסַנְוֹר וְתַנְצַח יְתַהוֹן
 לָא נִיסוּק לְתַמְן:**

[גם לא לארץ עושה חלב ודבש העלתנו. ונתת לנו ירושת שדות וכרמים. העיני
 האנשים ההם שבארץ ההיא תעוור ותנצה אותם לא נעלה לשם]

ולדבריו מבואר שחזרו בדבריהם לפרשת המרגלים ואמרו, 'גם אם תנקר את עיניהם של יושבי הארץ לא נעלה לארץ ישראל'. וכך מתפרשים דבריהם: אף לא קיימת את הבטחתך להביאנו אל ארץ ישראל מפני שהיא ארץ אוכלת יושביה והערים גדולות ובצורות ואין יכולת לכובשה. העיני האנשים ההם שבארץ ישראל תנקר? הלא לא תצליח בכך! וכמאמר המרגלים: 'מבלי יכולת ה' להביא אותנו אל ארץ זבת חלב ודבש'. 'כי חזק הוא ממנו'.

וכן כתב בפענח רזא (כאן): 'לא נוכל לעלות אליהם, לגודל ורוב חזקם וגבורתם'.

בטעם הדבר שנקטו את הציור של ניקור עיניים דוקא, ראה הערה⁸

**ויקהל עליהם קרח את כל העדה • המטרה הסופית
 של קרח - להעביר את משה ואהרן מן העולם!**

**(במדבר טז, יט) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קִרַח אֶת כָּל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּדָא כְבוֹד יְהוָה אֶל כָּל הָעֵדָה:**

כיצד גייס קרח את כל העדה שיעמדו לצידו?

רש"י מבאר בשם התנחומא שהקהיל את העדה בדברי ליצנות 'כסבורים אתם שעלי בלבד אני מקפיד? איני מקפיד אלא בשביל כולכם' וכו'.

8. הטעם שנקטו את אופן זה של 'ניקור העינים'. הוא עפ"י המובא במסכת סוטה (לו). שבזמן כיבוש הארץ היתה צרעה שהטילה ארס בעיני יושבי הארץ.

אמנם ת"י מבואר שקרח השתמש באמצעי אחר:

וּכְנַשׁ עֲלֵיהוֹן קִרַח יֵת כָּל כְּנִישָׁתָא לְתַרְע מִשְׁפָּן זְמָנָא וְאַתְנַטְל בְּעוֹתֵרִיהָ
 דְּאַשְׁבַּח תִּרְיִן אוֹצְרִין מִן אוֹצְרוֹי דְיוֹסָף מְלִיִין כְּסָף וּדְהַב וּבְעָא לְמַטְרֵד
 בְּהֵיּוֹא עוֹתֵרָא יֵת מִשָּׁה וְיֵת אַהֲרֹן מִן עֲלָמָא אֵילּוּלֵי דְאַתְגְּלֵי אֵיקְרָא
 דְיֵי לְכָל כְּנִישָׁתָא:

[ויאסוף עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד ויתנשא בעושרו שמצא
 שני אוצרות מאוצרותיו של יוסף מלאים כסף וזהב ורצה לגרש בעושר ההוא
 את משה ואת אהרן מן העולם אילולא שנתגלה כבוד ה' אל כל העדה]

ת"י מלמדנו על מקור עושרו של קרח - שמצא שנים מאוצרותיו של יוסף, ובאמצעותם
 ביקש לטרוד את משה ואהרן מן העולם.⁹ אמנם לא ביאר כיצד השתמש קרח בממונו לצורך
 זה. וכיצד הצליח להקהיל על משה ואהרן את כל העדה.

בגמ' סנהדרין (נב.) למדו מהפסוק בתהילים (לה, יז) 'בחנפני לעגי מעוג חרק עלי שינמו' שקרח
 פיתה את העדה באמצעות אוכל ושתייה. וכך אמרו בגמ':

*"בשביל חנופה שהחניפו לקרח על עסקי לגימה חרק עליהן שר
 של גיהנם את שיניו. וברש"י מבאר: ש'מעוג' הוא לשון של דבר
 הנאכל, ובשביל חנופות של לגימות מעוג - שהאכילם והשקם קרח
 לעדתו ונתחברו עמו. חרק עליהם שר של גיהנם וכו'".*

וכן במדרש כשמתואר אופן גיוס ראשי הסנהדראות - מאתים חמישים איש מקריבי הקטורת,
 נאמר:

"עמד קרח ועשה להם משקה"

וכן מבואר במהרש"א (סנהדרין קי.) שאופן גיוסם של דתן ואבירם להילחם במשה רבנו היה
 באמצעות ממון ששישלמו להם.

מדברי ת"י למדו אף ענין נוסף על תכניתו של קרח, שמטרתו היתה להעביר את משה ואהרן
 מן העולם!! (לדבר זה לא מצאנו לע"ע מקור נוסף)

9. פרט זה שקרח התעשר מאוצרותיו של יוסף, מוזכר בגמ' (סנהדרין קי.) אלא ששם נאמר שמצא רק אחד מאוצרותיו
 של יוסף.

וילך אל דתן ואבירם • מדוע הלך משה אליהם?

(במדבר טז, כה) וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאַבְיָרִים וַיִּלְכְּוּ אַחֲרָיו
זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

לשם מה הלך משה אל דתן ואבירם. ומדוע עשה זאת טרם שמסר את דבר ה' לבני ישראל 'העלו מסביב למשכן קרח וכו'?

וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאַבְיָרִים וַיִּלְכְּוּ אַחֲרָיו זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

[ויקם משה וילך להוכיח לדתן ואבירם וילכו אחריו זקני ישראל]

מבואר בת"י שעוד לפני שהזהיר משה את כל ישראל להעלות מסביב למשכן קרח, ניסה משה למחול על כבודו וללכת בעצמו אל דתן ואבירם כדי להוכיחם אולי יסירו גם הם את עצמם מ'עדת קרח'.

וכך אמרו במדרש: "ואע"פ ששמע משה מפי הגבורה כך, (שתבלעם הארץ) לא אמר להם עד שהלך והתרה בהן שנאמר 'ויקם משה' וילך אל דתן ואבירם".

וראה באור החיים (כאן) בענין זה שביאר שסיבת כל המחלוקת של קרח היו דתן ואבירם שהם שכנעו את קרח לצאת נגד משה רבנו ואולי לכן הלך משה לדבר עמם¹⁰.

10. ודלא כדברי המהרש"א שהובא לעיל שקרח שכר את דתן ואבירם בממונו. במאמר המוסגר בגמ' (בסנהדרין קי.). נראה שדתן היה הרשע הגדול ואבירם היה טפל אליו, ולכן נקרא בשם זה לפי שאיבר את עצמו להישאר בדרכו של דתן למרות שדתן הכהו במעשה שבגינן קרא משה לדתן 'רשע למה תכה רעך'. ודו"ק.

האנשים הרשעים האלה • דתן ואבירם מחויבים היו מיתה עוד מילדותם!

**(במדבר טז, כו) וַיְדַבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אֹהֶל יְהוָה
הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֵל תַּגְעוּ בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם כֹּהן תִּסְפּוּ
בְּכָל חַטָּאתָם:**

ממתי נקראו דתן ואבירם רשעים?

כבר במצרים כשפגש משה את דתן ואבירם מתקוטטים (שמות ב, יג) 'ויאמר לרשע למה תכה רעך', הרי שכונה משה את דתן ואבירם רשעים כבר בעודם במצרים.

ת"י כאן מונה את כלל המקומות בהם הכעיסו דתן ואבירם את ה' ועברו בחוצפתם על דברי משה:

וּמִלִּיל לְכַנְשָׁתָא לְמִימְרָא זֹורוּ כְּדִין מַעְלֵוי מְשַׁכְּנֵי גּוֹבְרֵיָא חִיִּבְיָא אֱלִיין
דְּאֵתְחִיבוּ קְטוּל מִן טְלוֹיתְהוֹן בְּמַצְרַיִם פְּרַסְמוּ מְסַטְרִין דִּילִי פִד
קְטָלִית יֵת מַצְרָאִי עַל יְמָא אֲרִגִּיזוּ קָדָם יֵי בְּאֵלוֹשׁ אֲפִיסוּ יֵת יוֹמָא
דְּשַׁבְּתָא כְּדוֹן אֲזַדְמְנוּ עַל מִימְרָא דִּי פְּגִין פִּן חֲזִי לְגִידוּיֵיהוֹן וּלְגַמְרָא
יֵת כָּל נִכְסֵיהוֹן וְלֹא תִקְרְבוּן בְּכָל מַה דְּאֵית לְהוֹן דְּלָמָא תִלְקוּן בְּכָל
חוּבֵיהוֹן:

[וידבר אל העדה לאמר סורו מעל אהלי האנשים החטאים האלה שנתחייבו מיתה מקטנותם, במצרים פרסמו סודות שלי כאשר הרגתי את המצרי, על הים הרגיזו לפני ה', באלוש בטלו את יום השבת, וכעת נודמנו על מאמר ה', בגלל זה ראוי לנדוּתם ולכלות את כל נכסיהם, ולא תגעו בכל מה שיש להם.]

מת"י עולים כמה דברים:

גילוי סוד הריגת המצרי

א. שדתן ואבירם התחייבו מיתה כדין 'מוסרים' שרדפו את משה במצרים במה שפרסמו את דבר הריגת המצרי. וכמו שאמר ה' למשה כשציווהו לחזור למצרים - (שמות ד, יט) 'כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך'. ובת"י שם ביאר שאלו דתן ואבירם שירדו מנכסיהם ונחשבים כמתים.

הרגיזו על ים סוף

ב. חטא נוסף מונה ת"י שדתן ואבירם הרגיזו את ה' על ים סוף. ולכאן' כוונתו למה שנאמר במדרש (שמו"ר א, כט) 'זימרו על ים בים סוף' - מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה ואומרים כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר.¹¹

עוד יתכן שכוונתו למה שנאמר בתרגום שה"ש (א, ט) שבשעה שנבקע הים ניגב ה' את המים אך לא ניגב את הטיט. ואמרו רשעי הדור ההוא, שכביכול אין כח ביד ה' לנגב את הטיט ורצה ה' לכלות את עם ישראל אלמלא זכות האבות וכו'. וזה מדוייק מדברי התרגום שם שכתב שדבר זה נאמר על ידי הרשעים וערב רב ונכרים אשר ביניהם, הרי שמלבד הערב רב היו גם רשעים מבני ישראל שכך אמרו ודתן ואבירם מכונים כסדר 'רשעים'.¹²

חילול שבת באלוש

ג. חטא נוסף מונה ת"י והוא שחטאו בחילול שבת באלוש - ולכאן' כוונתו למה שאירע עם ליקוט המן ביום השביעי שנאמר: (שמות טז, כז) 'ויהי ביום השביעי יצאו מן ללקוט' ובת"י שם כתב 'רשיעי עמא'.

החילול שחיללו היה מה שהוציאו מרה"י לרה"ר והלכו ד"א ברה"ר, עם הכלים שהוציאו עמם בשביל לשאת את המן שהיה בדעתם לאסוף.

וכך מובא במדרש:

11. בת"י (שמות יד, ג) מבואר שדתן ואבירם כלל לא רצו לצאת ממצרים והצטרפו רק לאחמ"כ. ואמנם לא מפורש בדבריו כיצד הצטרפו לבני ישראל, אך אחד האפשרויות היא שנכנסו בשבילים שנבקעו ביחד עם המצרים והצטרפו לבני ישראל. ולפ"ז מסתדר היטב מה שהמרו על הים שהרי נכנסו יחד עם המצרים וראו כיצד הם עולים מצד אחר.
12. אמנם ראה מה שהארכנו בדבר זה בהגש"פ 'פניני תרגום יונתן' שלכאן' ת"י חולק על פרט זה שהטיט לא היה נגוב ולדבריו היתה הקרקע יבשה לחלוטין.

”וַיִּזְתְּרוּ אַנְשֵׁים מְמוֹנֵי, אֱלֹהֵי מַחֲסְרֵי אֲמֹנָה שֶׁהָיוּ בָהֶם, וְמִי הֵם, אָמַר
 רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ אֵלֶי דָּתוֹ וְאַבְיָרָם, גְּאָמַר כָּאֵן אַנְשֵׁים, וְגְאָמַר
 לְהֵלֶן אַנְשֵׁים, שְׁנֵאָמַר (במדבר טז, כו): סוּרוּ נָא מֵעַל אֶהְלֵי הָאֲנָשִׁים,
 מָה אַנְשֵׁים שְׁנֵאָמַרו לְהֵלֶן דָּתוֹ וְאַבְיָרָם, אִף אַנְשֵׁים שְׁנֵאָמַרו כָּאֵן דָּתוֹ
 וְאַבְיָרָם.” (שמו”ד - כה, י)

”זדתן ואבירם יצאו נצבים - כיוצא בדבר אתה אומר ויפגעו את משה
 ואת אהרן נצבים לקראתם (שמות ה, כ)... מה נצבים האמור להלן דתן
 ואבירם הרשעים אף נצבים האמור כאן דתן ואבירם הרשעים...
 מיכן אמרו כל מה שאתה יכול לתלות ברשע תלהו.” (ספר אליהו רבה
 פי”ח)

**וכל ישראל... נסו לקולם • לקולם של מי - מה היה הקול
 הזה?**

**(במדבר טז, לד) וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נִסּוּ לְקֹלָם בִּי
 אָמְרוּ פֶּן תִּבְלַעַנּוּ הָאָרֶץ:**

מפני איזה קול נסו? מקול השמועה או מקולות ממש?

ברש"י פירש 'בשביל הקול היוצא על בליעתן'.

אולם בת"י מפרש באופן אחר:

וְכָל יִשְׂרָאֵל דִּי בְּחֻזְרֵיהוֹן עָרְקוּ מִן דְּחִיל קְלָהוֹן הֵיךְ צְוֹחִין וְאָמְרִין
 זְכַאי הוּא יְיָ וְקוֹשְׁטָא הֵיךְ דִּינֹוי וְקוֹשְׁטָא הֵינֹון פְּתִגְמֵי מִשָּׁה עֲבָדִיה
 וְאַנְן רְשִׁיעִיא דְּמַרְדְּנָא בִּיהּ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶפְכוּ כְּדִי שְׁמַעוּ אַרוּם אָמְרוּ
 דְּלִמָּא תִּבְלַעַי יְתָן אַרְעָא:

[וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו מפחד קולם איך צועקים ואומרים צדיק הוא ה' ואמת הוא דינו ואמת הם דברי משה עבדו ואנחנו רשעים שמרדנו בו, ובני ישראל נסו כאשר שמעו כי אמרו פן תבלענו הארץ]

ת"י מבאר שישראל אשר סביבותיהם נסו מפחד קול הנבלעים שצווחו ואמרו: 'זכאי הוא ה' ואמת דיניו ואמת הם דברי משה עבדו' וכו'.

אמנם בת"י חוזר שוב ואומר שבני ישראל 'אפכו' - נסו כאשר שמעו, כי חששו פן תבלעמו הארץ. ויש לידע מה בא להוסיף בדבר זה הלא כבר כתב שנסו מבהלת הקולות שצעקו הנבלעים?

ויתכן שהוספה זו מלמדת שסבור שהיה כאן ב' שלבים. א. המעגל שעמד בסמוך לדתן ואבירם - מה שמתואר בפסוק - 'אשר סביבותיהם' הם נסו מקולות הבלועים וזעקתם. ב. שלב ב', בני ישראל שעמדו בריחוק משם, הם שמעו רק את השמועה ולא שמעו את הקולות, ונסו מכח השמועה. וזהו שפירש את ב' הפירושים.

כדברי ת"י שנסו מקולות הבלועים, מבואר במדרש בכמה מקומות:

נסו לקולם - שהיו צווחין למשה, משה רבנו הצילנו. (תנחומא ישן הובא בתו"ש כאן)

נסו לקולם - כיו שהיו נבלעים היו מצווחים ואומרים משה מלך ונביא, ואהרן כהן גדול, ותורה נתנה מן השמים. והיה קולן הולך בכל מחנה ישראל שנאמר 'וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם' וגו'. (תנחומא ישן הובא בתו"ש כאן)

בהקהל העדה על משה ועל אהרן • אחרי כל המעשה של קרח היה שלב שבני ישראל בקשו להרוג את משה ואהרן?

(במדבר יז, ז) וַיְהִי בְּהַקְהֵל הָעֵדָה עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיִּפְּנוּ אֶל אֱהֱלֵ מוֹעֵד וְהִנֵּה כִסֵּהוּ הָעַנָּן וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה:

לשם מה נקהלו העדה על משה ואהרן?

וְהָיָה בְּאַתְּפְנֵי שׁוֹת פְּנֵי שֵׁתָא עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן לְמַקְטִלְהוֹן וְאַתְּפְנֵי לְמִשְׁפַּח וּמִנָּא וְהָא חֲפֵייה עֲנַן אִיקַר שְׂכִינְתָא וְאַתְּגְלִי תַמָּן אִיקְרָא דִּי: [ויהי בהקהל העדה על משה ועל אהרן להרגם ויפנו אל אהל מועד והנה חיפהו ענן כבוד השכינה ויתגלה שם כבוד ה']

ת"י מבואר שהעדה נקהלו על משה ואהרן כדי להרגם! והנה ידוע שכל מקום שנאמר הלשון 'להקהל על' ענינו מחלוקת ועימות. כך גם כאן נקהלו לצורך זה והתגלות ה' בענן מנעה מהם לבצע את זממם.

וכמו שנאמר במכילתא:

והנה כבוד ה' נראה בענן - ר' אסי בן שמעון אומר כל זמן שישראל מבקשים לרגם את משה ואת אהרן, מיד כבוד ה' נראה בענן. (מכילתא בשלח מסכתא ד'זיסע' פ"ב)

כעין דברי ת"י בדבר ההתקהלות נאמר במדרש:

ויהי בהקהל העדה - כדי ליראם ולבהלם¹³ (לקח טוב).

13. מבואר שנתכוונו לרעה, אך לא מבואר שמתכוון להרגם ממש כמש"כ ת"י.

כי יצא ה'קצף' מלפני ה' • תאור של מצב? או שם של מחבל?

(במדבר יז, יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קִטְרֹת וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה אֶל הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחֵל הַנֶּגֶף:

מה ומיהו ה'קצף' אשר יצא מלפני ה'?

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאֱהֲרֹן סֵב יְת מַחְתָּא וְהֵב עָלֶיהָ אִישְׁתָּא מֵעִלּוּי מִדְּבָחָא וְשׂוּי קִטּוֹרֹת בּוֹסְמִין עַל אִישְׁתָּא וְאוֹבִיל בְּפָרִיעַ לֹת כְּנִישְׁתָּא וְכַפֵּר אֲמִטוּלְהוֹן אַרוּם נֶפֶק מְחַבְּלָא דְאִתְּפְלוּ בְּחֹרֵב דְשְׁמִיָּה קֶצֶף מִן קֶדֶם וַיְ בַּהוֹרְמָנָא שְׂרִי לְקִטְלָא:

[וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאֱהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קִטְרֹת סָמִים עַל הָאֵשׁ וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה אֶל הָעֵדָה וְכַפֵּר בְּשִׁבִילֵם כִּי יֵצֵא הַמַּחְבֵּל שֶׁנִּכְלָו בְּחֹרֵב אֲשֶׁר שָׁמוּ קֶצֶף מֵאֵת ה' בְּרִשּׁוֹת הַחֵל לְהַרְוֹג.]

ת"י מגלה ש'קצף הוא אחד ממלאכי החבלה שקשור למעשה אשר עשו בני ישראל - בחורב והוא חטא העגל וכנאמר: (דברים ט, ח) 'ובחורב הקצפתם את ה'". מלאך זה יצא אז לחבל אלא שעוכב עד עתה, וכעת ניתנה לו הרשות להשחית, היות והתברר שעוונם של בני לא פג.

במק"א נאמר בת"י שמלאך חבלה זה כלה על ידי תפילתו של משה. על הפסוק: (דברים ט, יח-יט) "ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום וארבעים לילה... כי יגרת מפני האב והחמה אשר קצף ה' עליכם להשמיד אתכם":

"בעת היא נשתלחו מאת ה' חמשה מלאכי חבלה לחבל את ישראל, אף, וחמה, וקצף, ומשחית, וחרון. וכאשר שמע משה רבם של ישראל, הלך להזכיר שם הגדול והמכובד והעמיד מקבריהם אברהם ויצחק ויעקב ויעמדו בתפילה לפני ה'. ומיד כלו שלשה מהם, ונשארו שנים: אף וחמה. בקש משה רחמים וכלו גם שניהם. וחפר שיח בארץ מואב וטמנם בשבועת שם הגדול והנורא".

אבדנו כולנו אבדנו • ביאור לשון האבידה שהשתמשו בו בנ"י על עדת קרח?

**(במדבר יז, כז) וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הֲנָנוּ גּוֹעֲנֵינוּ
אֲבָדְנוּ כָּלֵנוּ אֲבָדְנוּ:**

מדוע התבטאו כך בני ישראל: הן גוענו? – 'כולנו אבדנו'? הלא לא מתו כולם?

במפרשים (רשב"ם, חזקוני) ביארו שפסוק זה הוא הקדמה להמשך דבריהם - 'כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות האם תמנו לגוע? כלומר על שם העתיד שאם כל מי שיתקרב אל משכן ה' ימות הרי שכולנו אובדים מדי יום ביומו.

ת"י מפרש באופ"א:

**וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה לְמִימָר הָא מִינֵן אִישְׁתִּי צִיאוּ בְּשִׁלְהוּבִית
אִישְׁתָּא וּמִנֵּן אֲתַבְּלְעוּ בְּאַרְעָא וְאָבְדוּ הָא אֲנַחְנָא חֲשִׁיבִין כְּאִילוּ אֲבָדְנָא
כּוּלָּנָא:**

[וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, הֲנָנוּ מִמְנוּ נִכְרְתָהּ בְּשִׁלְהַבַּת אֵשׁ. וּמִמְנוּ
נִבְלָעוּ בְּאֲדָמָה וְנִאֲבָדוּ, הֲנָנוּ אֲנַחְנוּ חֲשׁוּבִים כְּאִילוּ אֲבָדְנוּ כּוּלָּנוּ.]

מבואר שתירגם שהיות וממנו מתו בשלהבת האש - וממנו נבלעו באדמה ואבדו חשובים
אנחנו כמתים ולא שמדובר כאן על מיתה עתידית אלא על המצב העכשווי, שכעת חשובים
הם כמתים.

וביאור הדבר ביאר בספר 'בית אהרן' להג"ר אהרן כהן זצ"ל, על פי המדויק בדברי ת"י על
מה שנאמר לעיל (במדבר טז, כט) 'ופקודת כל האדם יפקד עליהם' ובת"י שם כתב לשון של
סכום - מלשון סיכום כלומר 'אם ימותו כמות כל האדם והסכום של כל אדם יסתכם גם
עליהם'.

וביאר ה'בית אהרן' שהיות וכל הנשמות נאספות אל מתחת לכסא הכבוד ומכולם יחד נוצר
כמין סיכום מימיהם ושנותם. הרי שעדת קרח עליהם נאמר - שירדו חיים לשאול ונאבדו

מתוך הקהל, נחסר הסיכום הזה כי לא מתו במיתה כדרך העולם אלא נאבדו ונשמותיהן אינם חלק מהסיכום וההתכללות שנעשית בכסא הכבוד.

וזהו שאמרו בני ישראל בפסוק כאן אל משה ואהרן, שהיות ונאבדו כל עדת קרח מהסיכום הכללי הרי 'שכולנו אבדנו' כי עתה יחסר הסיכום הכללי.

והנה בדבר זה נחלקו בגמ' (סנהדרין קט:): האם לעדת קרח יש חלק לעולם הבא או שנכרתו ממנו לגמרי. לביאור זה בת"י נצט"ל שס"ל כדעת רבי עקיבא:

"ת"ר עדת קרח אין להם חלק לעוה"ב שנאמר 'ותכס עליהם הארץ - בעולם הזה. ויאבדו מתוך הקהל - לעולם הבא דברי רבי עקיבא. רבי יהודה בן בתירא אומר הרי הן כאבידה המתבקשת, שנאמר 'תעיתי כשה אובד בקש עבדך. וברש"י - שכך אמר דוד על בני קרח הם תעו כשה אובד ואתה ברחמיך הרבים בקש עבדך ותביאם לחיי העולם הבא'."

ברית מלח • מה היא ברית המלח?

(במדבר יח, יט) להמתיק את הקרבנות? או ברית עם המים שיהיו מלוחים? או סמל של נצחיות? - יישוב סתירה משולשת לכאורה בדברי ת"י בפרשתנו. ובעוד ב' מקומות ראה באריכות בגיליון פרשת ויקרא.

